

Austatud lugeja!

Taas kord on käes september, see tarkusekuu. Miks küll õppimist seostatakse kooliga, kooli omakorda septembriga? Eks vist ikka seepärast, et õppimine saab alguse koolist ja kool septembrist. Ma ei kasutanud siin mitte juhuslikult sõnapaari „saab alguse“, sest koolilapse unistus – lõpetan kooli, saab mööda ka see õppimise orjus –, ei lähe tänapäeval enam kunagi täide. Meie nn üleminekuühiskonnas on see pideva õppimise vajadus erakordselt terav, sest see, mis kehtis eile, võib täna olla pöördumatult vananenud. Ka juristid ei saa vaid koolis õpitule lootma jääda, kuna isegi mitmed õiguse aluspõhimõtted, mille järgi paljusid meist on ülikoolis õpetatud, on ajalooks muutunud. Ja see protsess pole lõppenud. Käimasolev kriminaalõiguse ja võlaõiguse reform põrmustab nii mõnedki praegu veel üldaktsepteeritavad põhimõtted. Toimetuse poolt avaldame lootust, et Juridica suudab jätkuvalt pakkuda lugemisainet neile, kes end õiguspõhimõtete arengutega soovivad kursis hoida. Käesolevas numbris on sellisele lugejale T. Ploomi artikkel oportuuniteediprintsiibist kriminaalmenetluses.

Juristide enesetäiendamine ei piirdu aga üksnes juuraga. Kellegi esindamisel ei pea jurist olema kursis mitte üksnes normiga, vaid ka selle valdkonnaga, milles õigusprobleem on tekkinud. Lisaks sunnib teaduse ja tehnika areng otsima senisest õigusest või lausa selle kõrvale uusi lahendusi, millest arusaamine ilma sellesama teaduse ja tehnika saavutusi tundmata võib osutuda võimatuks. On selge, et õigus ei saa olla loodud juristide jaoks ning see, et teatud nähtust polnud reguleeritud rooma õiguses, ei või takistada selle nähtuse reguleerimist nüüd. Heaks näiteks on siin Internet. Nii silmariivav kui näiteks termin „internetiõigus“ (Id k (*sic!*) *lex electronica*) esmapilgul ka ei tunduks, pole tänapäeval Internetiga seotud suhete reguleerimisele alternatiivi. Sellest, nagu ka geenitehnoloogia arengutest ja nende arengute õiguslikust reguleerimisest ning paljust muust kirjutataksegi käesolevas Juridica numbris.

Juura teatud interdistsiplinaarsus võib mittejuristide hulgas tekitada trotsi. Ei aita jurist ju midagi luua, ennemini pidurdab arengut oma väidetega, et see või teine asi pole lubatud, tuleb teha teisiti (tavaliselt vanaviisi) jne. Küsimus ei saa siin olla niivõrd juristides kui professionis, vaid juuras, mis ei saa ühiskonnale ette kirjutada, kuidas edasi minna. Kuid nagu juba öeldud, peab juura suutma ajaga kaasas käia. Selline kaasaskäimine ei saa aga seisneda igale uuele ideele kaasajooksmises. Ideid võib olla palju, nad võivad olla väga erinevad, mõne neist sureb, teine aga võetakse teatud aja möödudes ühiskonnas omaks võtu. Juura jaoks on oluline vaid see idee, mis jääb ellu. Üksnes sellise idee rakendamine saab leida väljundi ka seaduses. Seega õiguse jaoks tähendab ühiskonnaga kaasas käimine alati sammu tagapool, mida ehk tõelised novaatorid ei suudagi õigusteadusele andestada.

Idee domineerimise küsimuse otsustamiseks on vaja anda ideele aega. Meie tänapäeva muutuv ühiskonnas ei saa idee ellujäämise kriteeriumiks olla aastasadad, isegi mitte aastakümned. Kui juura tahab püsida ajaga sammu, tuleb reguleerimisotsused teha teaduse arenguid arvestades nii vara kui võimalik, kuid mitte varem. Ebamäärane kriteerium? Kindlasti. Kuid selle ebamäärasuse tõttu ongi oluline hoida kätt pidevalt pulsil – et tunda ära see, mis lähitulevikus hakkab ühiskonna arenguid oluliselt määrama. Vastasel juhul võib selguda, et oleme õppimisega pöördumatult hiljaks jäänud.

Katrin Prück

